

Cingel M van der. *Compassie in de verpleegkundige praktijk. Een leidend principe voor goede zorg.* Den Haag: Boom Lemma, 2012. 224 blz. ISBN: 9789059318366. Prijs: € 30,00.

Compassie is een begrip dat regelmatig opduikt in discussies over goede zorg. In verschillende contexten lijken er verschillende dingen mee bedoeld te worden: is het gedrag, een emotie, een waarde, een proces, een recht, een deugd? Is het net zoiets als empathie, medeleven, betrokkenheid, altruïsme, mededogen, of nog weer iets anders? Compassie is vele dingen.

Margreet van der Cingel, verbonden aan Christelijke Hogeschool Windesheim, stelt zich in haar proefschrift ten doel te onderzoeken hoe dit begrip wordt opgevat en wat het bijdraagt aan verpleegkundige zorg aan chronisch zieke ouderen. Achtereenvolgens volgt zij dit begrip in ethische literatuur, in de geschiedenis van de verpleegkunde, en in een empirisch onderzoek onder zorgverleners en zorgverleners.

In een literatuurstudie worden zes thema's gevonden: leed, inlevingsvermogen, emotie, motieven, voorwaarden en erkenning. Historisch gezien wordt compassie in de verpleegkunde bepaald door de verhouding tot de medische beroepsgroep, het religieuze roepingsideaal en de opkomst van zorgethiek. Uit interviews met zorgverleners worden zeven dimensies van compassie opgetekend: aandacht, actief luisteren, leed benoemen, betrokkenheid, helpen, aanwezigheid, en begrip. Vervolgens worden de zes thema's uit de literatuurstudie aan respondenten in de zorg voorgelegd. Daarin wordt compassie van belang gevon-

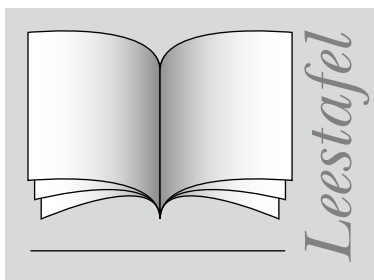
den voor de zorg omdat helpt zorg op maat van de zorgvrager te snijden.

De laatste hoofdstukken worden gewijd aan de vraag hoe compassie plaats heeft in de professionele zorgrelatie en in goede zorg. Hiervoor is het nodig dat zorgvrager en zorgverlener niet alleen functioneel contact hebben maar ook als personen, dat zij een gelijkwaardige, wederkerige relatie ontwikkelen, waarin men opmerkzaam is voor zorg geven en zorg ontvangen. Compassie onttrekt zich aan kwaliteitsmetingen met kwantitatieve methoden, maar kan wel kwalitatief door zorgverleners verwoord worden. Het helpt om onderzoeksgegevens, patiëntenvoorkeuren en klinische expertise in balans te houden.

Kortom, compassie is en blijft vele dingen.

Dr Bart Cusveller

Lector Verpleegkundige beroepsethiek, Christelijke Hogeschool Ede

Engberts DP. *Autonomie op de achtergrond. Over motieven en ontwikkelingen in het euthanasiedebat.* Hoorn: Westfriesgasthuis, 2012. ISBN: 978-90-81945707. 44 blz.

Het boekje bevat de uitwerking van de SintJanslezing in het Westfriesgasthuis te Hoorn uit 2010. De auteur, hoogleraar normatieve aspecten van de geneeskunde te Leiden, beschrijft eerst de geschiedenis van het euthanasiedebat in Nederland.

Hij bespeurt daarin een tweetal lijnen. De ene lijn is die van de arts die geconfronteerd wordt met een ernstig lijdende patiënt met zeer beperkte levensverwachting en die in deze 'noodtoestand' zich beroept op 'overmacht'. Er is sprake van een ondraaglijke situatie ... voor de arts. Deze lijn domineert in de euthanasiewet (2002). De andere is de zelfbeschikking van de patiënt, die niet alleen leidend is bij de NVVE en verwante organisaties, maar ook het achterliggende handelingsmotief vormde in de verschillende casus die tot de wet leidden (Postma, 1973; Schoonheim, 1984; Chabot 1994, Brongersma 2002).

Het recht heeft het zelfbeschikking van de patiënt echter getransformeerd tot het gewetensconflict van de arts, oordeelt Engberts. De autonomie is op de achtergrond geraakt. Maar zij speelt telkens weer op. Het gevolg is onder meer dat de klaar-met-leven-problematiek buiten de orde wordt

geplaatst (want moeilijk medisch objectiverbaar) en zelfdodingconsulenten worden veroordeeld tot een kat-en-muis-spel met justitie (want zij zijn geen arts). De eventuele oprekkings- of verfijning, zullen de voorstanders liever zeggen – van de Wet Toetsing Levensbeëindiging tot euthanasie bij dementie en voltooid leven lijkt daarmee alleen binnen de kaders van de vertrouwensrelatie tussen arts en patiënt ter sprake te kunnen komen. Of dat winst is of verlies, daar laat de auteur zich niet over uit. 'Misschien is de huidige regeling zelfs de best haalbare,' is zijn conclusie. Zorgvuldig, helder, scherp analyserend – zelden wordt zoveel stof ter overweging geboden in zo'n kort bestek.

Frits de Lange, hoogleraar Ethiek, PThU Groningen